

"Adopcja zagraniczna"

Zagadnienia prawne i społeczne

Marzec 1995

Jolanta Szymańczak

Informacja

Przysposobienie polskich dzieci przez osoby zamieszkałe za granicą - potocznie zwane adopcją zagraniczną - to zjawisko które w szerszym wymiarze zaistniało w naszym kraju w połowie lat osiemdziesiątych. W sensie prawnym stało się szczególnie istotne z chwilą ratyfikowania Konwencji o Prawach Dziecka ONZ, zgodnie z którą ten rodzaj przysposobienia możliwy jest tylko w sytuacji, gdy dziecko nie znajduje zastępczego środowiska rodzinnego w kraju pochodzenia. Od 1992 roku wprowadzano nowe relacje prawie odnośnie przysposobienia zagranicznego i nadal trwają (rozpoczęta w Sejmie X Kadencji) prace nad kolejnym projektem nowelizacji Ustawy Kodeks rodzinny i opiekuńczy – dział „Przysposobienie”.

W opracowaniu prezentuje się i omawia:

- obowiązujące regulacje prawne w zakresie przysposobienia zagranicznego,
- dane statystyczne odnośnie tej instytucji prawnej
- badania Ministerstwa Sprawiedliwości i Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości dotyczące przysposobień zagranicznych orzeczonych przez sądy w latach 1991 - 1992.

Nr 305

I. Przystosowanie zagraniczne jako problem społeczny

Z doświadczeń ośrodków adopcyjno - opiekuńczych w ostatnich latach wynika, iż **zdecydowanie zmniejsza się zainteresowanie rodzin polskich adopcją dzieci**. Zjawisko to ma swoje odzwierciedlenie w statystyce - od 1992 r. systematycznie zmniejsza się liczba orzeczeń o przystosowanie, choć rozmiary sieroctwa społecznego od początku lat dziewięćdziesiątych są względnie stałe (np. w domach dziecka w ciągu roku przebywa ponad 15 tys. wychowanków).

Nie bez znaczenia jest tu zapewne sytuacja społeczno-ekonomiczna naszego kraju, w której duża grupa rodzin nie ma poczucia stabilizacji i bezpieczeństwa socjalnego. Dzieci pozbawione opieki naturalnych rodziców, to w przeważającej większości (ok. 80% przebywających w placówkach opiekuńczo-wychowawczych) dzieci z różnymi wadami rozwojowymi, defektami fizycznymi, intelektualnymi i emocjonalnymi. Rodziny polskie w zdecydowanej większości nastawione są na adopcję dzieci małych i zdrowych i nie można oczekiwać, iż te preferencje w najbliższych latach ulegną zmianie.

Dla wielu dzieci, zwłaszcza niepełnosprawnych, przystosowanie zagraniczne stanowi jedyną szansę na wychowanie w rodzinie. Rodziny zamieszkałe za granicą znacznie częściej, niż polskie gotowe są przystosować dziecko "specjalnej troski". Wynika to przede wszystkim z następujących względów:

- w swoich krajach mają bardzo małe szanse na szybką adopcję dziecka,
- jeśli ubiegają się o adopcję dziecka poprzez ośrodki adopcyjne lub licencjonowane organizacje, są dobrze przygotowane do podjęcia nowej roli i nie mają nie-realistycznych oczekiwań wobec przystosobianego dziecka,
- otrzymują znaczącą pomoc socjalną.

Od kilku lat trwa publiczna dyskusja, w toku której prezentowane są argumenty "za" i "przeciw" zagranicznym przystosowaniom oraz stanowiska różnych grup zawodowych: przedstawiciele wymiaru sprawiedliwości, adwokatury, organizacji społecznych, dziennikarzy.

Swoistą rolę w kształtowaniu opinii społecznej w tej sprawie pełnią środki masowego przekazu, które poprzez koncentrowanie się w swoich relacjach na ujawnianiu nieprawidłowości i przestępstw związanych z adopcją zagraniczną, przyczyniły się do powstania szeregu negatywnych i niezgodnych z rzeczywistością, stereotypowych opinii o tej instytucji prawnej.

Warto zauważyć, iż adopcja zagraniczna ma w naszym kraju zdecydowanych zwolenników i przeciwników, którzy w dyskusjach posługują się skrajnie różnymi argumentami. Zwolennicy twierdzą, iż dzięki adopcji zagranicznej dzieci starsze, chore i niepełnosprawne znajdują nie tylko rodziny, ale zyskują również szansę opieki medycznej dużo lepszej niż w kraju. Ponadto - twierdzą - w krajach wysoko rozwiniętych dzieci adoptowane znajdują korzystniejsze warunki rozwoju ze względu na to, iż adopcja jest jawna, rodzice adopcyjni są dobrze przygotowani do ich wychowywania, a status materialny rodziny znacznie ułatwia dziecku start życiowy. Przeciwnicy twierdzą z kolei, że na adopcji zagranicznej, ich zdaniem, wynaradawiającej polskie

dzieci, zarabiają skorumpowani pośrednicy, gdy tymczasem tysiące rodzin w kraju latami oczekuje na adoptowanie dziecka. Sugerują również, iż ta forma adopcji zwiększa się w niekontrolowany sposób, a dzieci niepełnosprawne stanowią niewielki procent wśród dzieci adoptowanych przez cudzoziemców. Zdecydowanie krytykują też obowiązujący stan prawny, w którym upatrują zasadniczej przyczyny zwiększającej się liczby przysposobień zagranicznych.

W świetle danych statystycznych, dostępnych wyników badań aktowych przysposobień zagranicznych oraz obserwacji i doświadczeń ośrodków adopcyjno-opiekuńczych argumenty obydwu stron nie znajdują pełnego potwierdzenia.

Korupcja i inne przestępstwa związane z adopcją zagraniczną są trudne do oszacowania jak wszystkie działania szarej strefy, ale zaniedbania i nieprawidłowości postępowania sądów w sprawach o przysposobienie są dość dobrze rozpoznane przez resort sprawiedliwości i sądy otrzymały konkretne zalecenia mające usprawnić ich pracę.

Oczywiste jest, że adopcja zagraniczna powinna być pod pełną kontrolą państwa, a jej orzekanie winno następować zgodnie z zasadami obowiązującego prawa. Należy jednak przy tym pamiętać, iż wprowadzanie nadmiernie restrykcyjnych zasad może wiele osieroconych dzieci na zawsze pozbawić szansy na wychowanie w rodzinie.

Jednak wyniki badań wykazują, iż nie jest prawdą, że przepisy obowiązującego prawa umożliwiły w latach dziewięćdziesiątych gwałtowny wzrost przysposobień zagranicznych. Badania te upoważniają do stwierdzenia, że wzrost ten mógł nastąpić właśnie z powodu nieznamości i niestosowania obowiązujących przepisów.

Dlatego istotną sprawą jest dążenie do usprawnienia pracy sądów, ośrodków adopcyjno-opiekuńczych i placówek opiekuńczo-wychowawczych, albowiem jak "pokazuje życie" samo doskonalenie przepisów prawnych nie jest wystarczającym warunkiem do polepszenia sytuacji.

II. Prawne regulujące dotyczące instytucji przysposobienia

Prawną instytucję przysposobienia, w tym również przysposobienia zagranicznego regulują:

* Kodeks rodzinny i opiekuńczy, w szczególności dział II, artykuły od 114 do 127,

* Kodeks Cywilny, w szczególności artykuły 936 i 937,

* Kodeks postępowania cywilnego - artykuły od 585 do 589,

* Ustawa Prawo o Aktach Stanu Cywilnego - artykuły 47 do 49 (Dz.U. nr 36 poz. 180 z 1986 r. z późniejszymi zmianami)

* Ustawa Prawo Prywatne Międzynarodowe - artykuły 6 i 22 (Dz.U. nr 46 poz. 290 z 1965 r.)

* Zarządzenie Ministra Sprawiedliwości - Instrukcja o obrocie prawnym z zagranicą w sprawach cywilnych i karnych (Dz. Urz. Min. Sprawiedliwości nr 4/1970, poz. 14),

* Konwencja o Prawach Dziecka ONZ, ratyfikowana przez Polskę w czerwcu 1991 r. - artykuł 20 i 21 (Dz.U. nr 120 z 1991 r. poz. 526),

* Uchwała Sądu Najwyższego nr 179 z czerwca 1992 r. w sprawie obowiązywania

postanowień konwencyjnych, w szczególności dotyczących przysposobień w prawie wewnętrznym (III CZP 48/92),

* Ustawa o systemie oświaty z dnia 7 września 1991 r. - artykuł 5 ust. 4 oraz artykuł 60 ust. 2 (Dz.U. nr 95, poz. 425, ze zm. 1992 r. nr 26, poz. 113, nr 54, poz. 254.),

* Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 sierpnia 1993 r. w sprawie ośrodków adopcyjno-opiekuńczych (Dz.U. nr 85, z dnia 13 września 1993 r. poz. 394),

* Decyzja nr 27 Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 października 1993 r. w sprawie ośrodka adopcyjno-opiekuńczego realizującego zadania wyznaczone przez Ministra Edukacji Narodowej oraz ośrodków upoważnionych do współpracy zagranicznej,

* Decyzja nr 270 Kuratora Oświaty z dnia 7 października 1993 r. w sprawie powołania Publicznego Ośrodka Adopcyjno-Opiekuńczego.

* Przepisy wewnętrzne ośrodków adopcyjno-opiekuńczych (statut, regulaminy itp.).

* * *

Ratyfikowane przez Polskę międzynarodowe dokumenty odnoszące się do szeroko rozumianych praw i wolności człowieka, a zwłaszcza Konwencja o Prawach Dziecka niewątpliwie przyczyniły się do środowiskowych dyskusji na temat problematyki adopcji, jak również do konkretnych inicjatyw ustawodawczych w zakresie zmian przepisów regulujących przysposobienie.

Prace nad nowelizacją ustawy Kodeks rodzinny i opiekuńczy - działu "Przysposobienie", rozpoczęto w Sejmie X kadencji (3 projekty ustawodawcze), następnie kontynuowano w Sejmie I kadencji (2 projekty ustawodawcze). Jednakże inicjatywy te "kończyły się" w fazie prac we właściwych komisjach.

Aktualnie w parlamencie rozpatruje się kolejne projekty nowelizacji Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego:

* W Sejmie - Podkomisja ds. projektu ustawy o zmianie ustawy Kodeks rodzinny i opiekuńczy prowadzi zaawansowane prace nad szeroko konsultowanym projektem zmiany działu "Przysposobienie",

* W Senacie - Komisja Nauki i Edukacji Narodowej rozpoczęła prace nad projektem nowelizacji kilku ustaw, które regulują status dziecka, w tym również zmian Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, w dziale "Przysposobienie".

We wszystkich wymienionych projektach legislacyjnych przysposobienie zagraniczne stanowiło i stanowi istotną kwestię.

Ze względu na to, iż przysposobienie zagraniczne staje się odrębną instytucją prawną¹ wydają się, iż w pracach legislacyjnych dotyczących tej kwestii należałoby uwzględnić zalecenia Konwencji o ochronie dzieci i współpracy w dziedzinie przysposobienia międzynarodowego tzw. Konwencji Haskiej. Tymczasem Konwencja ta nie jest jeszcze przygotowywana do ratyfikacji przez nasz kraj.

¹ Zieliński A. *Nowa konwencja haska w sprawie przysposobień międzynarodowych* (w) Państwo i Prawo, zeszyt nr 9 z 1993, str 3.

Konwencja o Prawach Dziecka ONZ zobowiązuje nasz kraj do odpowiednich zmian legislacyjnych zgodnych z jej zaleceniami; między innymi Konwencja określa zasady adopcji zagranicznej. Najważniejsza z nich wyrażona jest w art. 21 punkt b. i brzmi następująco:

"Państwa - strony ... będą traktować adopcję związaną z przeniesieniem dziecka do innego kraju jako zastępczy środek opieki nad dzieckiem, jeżeli nie może być ono umieszczone w rodzinie zastępczej lub adopcyjnej lub nie można mu zapewnić w żaden odpowiedni sposób opieki w kraju jego pochodzenia".

Do momentu ratyfikowania Konwencji o Prawach Dziecka tj. do 1991 r., sądy rodzinne mogły orzekać o przysposobieniu zagranicznym polskiego dziecka bez stwierdzenia warunku koniecznego, iż dziecko to nie znajduje rodziny zastępczej lub adopcyjnej w kraju, ale co warto zaznaczyć - zasada ta choć nie sformułowana w postaci przepisu prawnego - była stosowana w praktyce.

Pierwszym krokiem prawnym jaki został podjęty w celu pełniejszej realizacji art. 21 Konwencji była **Uchwała Sądu Najwyższego z 12 czerwca 1992 roku w sprawie obowiązywania postanowień konwencyjnych, w szczególności dotyczących przysposobienia w prawie wewnętrznym.**

W uchwale tej Sąd Najwyższy uznał dopuszczalność przysposobienia polskiego dziecka związanego z przeniesieniem do innego kraju, ale tylko wtedy, gdy nie ma możliwości umieszczenia go na równorzędnych warunkach w rodzinie zastępczej lub adopcyjnej w Polsce.

Stwierdził również, iż pośrednictwo adopcyjne winno być prowadzone przez organy kompetentne i wyspecjalizowane, współpracujące z odpowiednimi organizacjami zagranicznymi na podstawie umów i porozumień.

Nie ograniczył wprost kręgu podmiotów zajmujących się pośrednictwem, określił jednak jakie działanie pośredników uznać trzeba za sprzeczne z przepisami Konwencji.

Do czasu wydania ww. uchwały Sądu Najwyższego prawo polskie nie ograniczało przysposobienia dzieci polskich przez cudzoziemców lub przez obywateli polskich zamieszkałych za granicą (Kodeks Rodzinny i Opiekuńczy nie dzieli adopcji na krajowe i zagraniczne).

Wcześniej, zarządzeniem z dnia 25 maja 1970 roku (**Instrukcja o obrocie prawnym z zagranicą w sprawach cywilnych i karnych**) Minister Sprawiedliwości zobowiązał sądy w sprawach o przysposobienie dzieci (obywateli polskich) przez osoby zamieszkałe za granicą do zbadania:

- * obywatelstwa wnioskodawców,
- * przepisów prawa ojczystego wnioskodawców,
- * warunków środowiskowych w kraju wnioskodawców,
- * po orzeczeniu przysposobienia, z chwilą uzyskania informacji o wyjeździe małoletniego za granicę sąd opiekuńczy zobowiązany jest do zawiadomienia właściwego polskiego urzędu zagranicznego z prośbą o zbadanie - czy orzeczenie polskiego sądu zostało uznane przez miejscowe władze (zaznaczyć należy, iż przez sam fakt przysposobienia przez cudzoziemca dziecko nie traci obywatelstwa polskiego).

Ponadto Instrukcja ta zobowiązuje prokuratora do udziału w postępowaniu adopcyjnym celem sprawowania kontroli nad prawidłowym przebiegiem procesu.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 sierpnia 1993 r. w sprawie ośrodków adopcyjno-opiekuńczych (delegacja do ustawy o systemie oświaty dnia 7 września 1991 r., art. 5, ust. 4) pozwoliło na uporządkowanie spraw związanych z przysposobieniem zagranicznym, przede wszystkim dlatego, iż dało podstawę prawną do jasnego określenia kręgu podmiotów upoważnionych do zajmowania się przysposobieniami zagranicznymi i podmiotu upoważnionego do kwalifikowania dzieci, do przysposobienia zagranicznego.

Tryb orzekania przysposobień zagranicznych

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Edukacji w sprawie ośrodków adopcyjno-opiekuńczych i Decyzją nr 27 Ministra Edukacji Narodowej w sprawie ośrodka adopcyjno-opiekuńczego realizującego zadania wyznaczone przez Ministra Edukacji Narodowej oraz ośrodków upoważnionych do współpracy zagranicznej - **Publiczny Ośrodek Adopcyjno-Opiekuńczy w Warszawie, ul. Nowogrodzka 75 jest jedynym ośrodkiem w kraju upoważnionym do:**

- * prowadzenia Centralnego Banku Danych o dzieciach, dla których nie znaleziono zastępczej formy opieki i wychowania rodzinnego w kraju,
- * pośrednictwa w pozyskaniu kandydatów do objęcia zgłoszonego dziecka zastępczą formą opieki i wychowania rodzinnego,
- * kwalifikowania dzieci do przysposobienia związanego z przeniesieniem do innego kraju.

Centralny Bank Danych i Komisja Kwalifikacyjna ds. Adopcji Zagranicznych działają w strukturze organizacyjnej Publicznego Ośrodka Adopcyjno-Opiekuńczego w Warszawie, ul. Nowogrodzka 75.

Centralny Bank Danych zawiera informacje o dzieciach z całego kraju, przesyłane przez ośrodki adopcyjno-opiekuńcze prowadzące Wojewódzkie Banki Danych. Dane te dotyczą dzieci, dla których w ciągu 3 miesięcznych poszukiwań nie znaleziono polskiej rodziny na terenie działania Banku Wojewódzkiego.

Centralny Bank Danych, po poszukiwaniach przez okres 3 miesiące na obszarze całego kraju, przekazuje informacje o wszystkich dzieciach - dla których nie znaleziono rodziny w kraju - Komisji Kwalifikacyjnej ds. Adopcji Zagranicznych zajmującej się wyszukaniem odpowiedniej dla dziecka rodziny zagranicznej.

Centralny Bank Danych współpracuje z licencjonowanymi organizacjami lub ośrodkami adopcyjnymi innych państw celem pozyskania kandydatów na rodziców adopcyjnych dla dzieci, dla których nie znaleziono kandydatów na zastępczą formę opieki i wychowania w kraju.

Krajowy Ośrodek Adopcyjno-Opiekuńczy prowadzony przez Zarząd Główny TPD, Warszawa, ul. Jasna 26 jest upoważniony tylko do współpracy z licencjonowanymi przez rządy innych państw organizacjami lub ośrodkami adopcyjno-opiekuńczymi w zakresie przygotowania kandydatów na rodziców adopcyjnych, zamieszkałych za granicą².

² Warto wyjaśnić, iż Krajowy Ośrodek Adopcyjno-Opiekuńczy ZG TPD nie zastosował się do rozporządzenia Ministra Edukacji i w 1994 roku przekraczał swoje uprawnienia, wynikające ze zmienionej sytuacji prawnej w zakresie działalności związanej z przysposobieniami zagranicznymi. Sprawa ta była szeroko komentowana przez środki masowego przekazu.

Publiczny Ośrodek Adopcyjno-Opiekuńczy, Warszawa ul. Nowogrodzka 75 i Krajowy Ośrodek Adopcyjno-Opiekuńczy TPD, Warszawa ul. Jasna 26 prowadzą poszukiwania i kwalifikację rodzin zagranicznych chętnych do przysposobienia polskich dzieci, ale kwalifikacji dzieci do przysposobienia zagranicznego dokonuje tylko Komisja Kwalifikacyjna ds. Adopcji Zagranicznych działająca w Publicznym Ośrodku Adopcyjno-Opiekuńczym, Warszawa ul. Nowogrodzka 75.

Zgodnie ze statutem Centralnego Publicznego Ośrodka Adopcyjno-Opiekuńczego w Warszawie obowiązuje następujący tryb postępowania związany z przygotowaniem adopcji zagranicznej.

1. Kandydatami na rodziców adopcyjnych spoza granic Polski mogą być wyłącznie osoby zakwalifikowane w swoim kraju przez ośrodek adopcyjny lub licencjonowaną organizację zajmującą się sprawami adopcji zagranicznych.

2. Kandydatury osób, o których mowa w pkt. 1 kwalifikuje Komisja Kwalifikacyjna ds. Adopcji Zagranicznych biorąc pod uwagę wymogi prawa polskiego. Dokumenty osób, które nie uzyskały kwalifikacji Komisji są odsyłane zainteresowanym.

3. Próba kojarzenia kandydatów na rodziców adopcyjnych z dziećmi podejmowana jest wyłącznie po uzyskaniu kwalifikacji dziecka i kandydatów przez Komisję Kwalifikacyjną ds. Adopcji Zagranicznych.

4. Wstępnego doboru rodziców dla dziecka dokonuje zespół pracowników merytorycznych Publicznego Ośrodka Adopcyjno-Opiekuńczego w Warszawie ul. Nowogrodzka 75 prowadzących sprawę danego dziecka, biorąc pod uwagę jego dobro.

5. Ośrodek przekazuje wnioskodawcy (licencjonowanej organizacji lub ośrodkowi adopcyjnemu, lub zakwalifikowanej rodzinie - w zależności od przepisów prawnych danego państwa) informacje o dziecku wg. odrębnego kwestionariusza.

Centralny Bank Danych współpracuje z licencjonowanymi organizacjami lub ośrodkami adopcyjnymi innych państw celem pozyskania kandydatów na rodziców adopcyjnych dla dzieci, dla których nie znaleziono kandydatów na zastępczą formę opieki i wychowania w kraju.

Jednocześnie Ośrodek informuje, że brak odpowiedzi w ciągu 30 dni jest równoznaczny z brakiem akceptacji propozycji.

6. W przypadku zaakceptowania kandydatury dziecka w oparciu o otrzymane informacje przyszli rodzice kontaktują się z Publicznym Ośrodkiem w Warszawie ul. Nowogrodzka 75 celem ewentualnego uzupełnienia informacji o dziecku lub umówienia terminu przyjazdu do niego.

7. Publiczny Ośrodek Adopcyjno-Opiekuńczy w Warszawie umożliwia nawiązanie kontaktów kandydatom na rodziców z ośrodkiem adopcyjno-opiekuńczym, który zgłosił dziecko do Centralnego Banku Danych.

8. Ośrodek adopcyjno-opiekuńczy prowadzący sprawę dziecka:

- udostępnia kandydatom na rodziców wszelkie informacje o dziecku,
- umożliwia kontakt z dzieckiem,

Pismem z dnia 29 grudnia 1994 r. Dyrektor Departamentu Opieki i Kultury Fizycznej MEN (zobowiązany do nadzoru nad wykonaniem Decyzji Nr 27 Ministra Edukacji Narodowej) jeszcze raz wyjaśnił i potwierdził nowy status prawny Ośrodka Adopcyjno-Opiekuńczego ZG TPD i wynikające z tego uprawnienia w zakresie przysposobień zagranicznych, znacznie uszczuplone w porównaniu z tymi jakie TPD posiadało przed ukazaniem się rozporządzenia Ministra Edukacji (sierpień 1993 r.) w sprawie powoływania ośrodków adopcyjno-opiekuńczych.

- podejmuje ostateczną decyzję dotyczącą trafności doboru rodziny i dziecka,
- podejmuje czynności związane z przygotowaniem wymaganej przez sąd dokumentacji w sprawie przysposobienia dziecka z przemieszczeniem go poza granice kraju,

- ośrodek informuje o fakcie wydania przez sąd postanowienia o przysposobieniu dziecka związanego z przemieszczeniem poza granice kraju Centralny Bank Danych przy Publicznym Ośrodku Adopcyjno-Opiekuńczym w Warszawie ul. Nowogrodzka 75.

9. Publiczny Ośrodek Adopcyjno-Opiekuńczy w Warszawie ul. Nowogrodzka 75, powiadamia licencjonowaną organizację adopcyjną w danym kraju o przysposobieniu dziecka polskiego przez daną rodzinę³.

Konkludując - cudzoziemcy ubiegający się o przysposobienie polskiego dziecka muszą przed złożeniem do sądu wniosku o przysposobienie korzystać z pośrednictwa Publicznego Ośrodka Adopcyjno-Opiekuńczego, Warszawa ul. Nowogrodzka 75 - jedyne ośrodka na obszarze kraju upoważnionego do kwalifikacji dzieci do przysposobienia zagranicznego. Sądy są zobowiązane do zasięgnięcia opinii Publicznego Ośrodka Adopcyjno-Opiekuńczego w każdej sprawie o przysposobienie zagraniczne.

Takie rozwiązanie obowiązuje od 1 stycznia 1994 r. i wydaje się, iż daje ono gwarancje prawidłowego zgodnego, z interesem dziecka przygotowania adopcji zagranicznych.

III. Przysposobienia zagraniczne - informacja statystyczna

W świetle danych statystycznych dotyczących rodzin w Polsce adopcja jest marginalnym problemem społecznym. Wśród spraw rodzinnych rozpatrywanych przez Sądy Rodzinne i Nieletnich w skali roku - liczba wniosków o przysposobienie stanowi ok. 1% wpływających spraw.

W okresie od 1955 do 1994 roku sądy wydały następującą liczbę orzeczeń w sprawach o przysposobienie:

³ Załącznik nr 4 do Statutu Publicznego Ośrodka Adopcyjno-Opiekuńczego w Warszawie, Nowogrodzka 75.

Lata	orzeczone	w tym adopcje zagraniczne	Lata	orzeczone	w tym adopcje zagraniczne
1955	2719	0	1975	3111	74
1956	3191	0	1976	3182	58
1957	3316	0	1977	3294	68
1958	3063	0	1978	3359	72
1959	2979	0	1979	3704	86
1960	2795	0	1980	3572	93
1961	2832	0	1981	3484	65
1962	2583	0	1982	3711	60
1963	2549	0	1983	3517	166
1964	2552	0	1984	3474	125
1965	2465	0	1985	3419	137
1966	2281	0	1986	3461	168
1967	2250	0	1987	3481	259
1968	2220	0	1988	3343	261
1969	2313	0	1989	3599	412
1970	2379	0	1990	3629	506
1971	3118	0	1991	3360	523
1972	3176	0	1992	3021	480
1973	3119	0	1993	2810	404
1974	3164	57	1994	2600	274

Źródło: Wydział Sprawozdawczości i Statystyki Ministerstwa Sprawiedliwości.

Należy zaznaczyć, iż **liczba orzeczeń nie jest tożsama z liczbą przysposobionych dzieci**, ponieważ jedno orzeczenie może dotyczyć kilkorga dzieci (np. rodzeństwa).

Szacuje się, iż około 30% ogółu przysposobień stanowią adopcje wewnątrzrodzinne tzn., że przysposabiający pochodzą z najbliższej rodziny dziecka (ojczym, macocha, dziadkowie, inni krewni).

W statystykach orzecznictwa sądów polskich, prowadzonych przez Ministerstwo Sprawiedliwości pierwsze adopcje zagraniczne polskich dzieci zostały odnotowane w 1974 roku (57 orzeczeń).

Do 1974 roku liczba adopcji zagranicznych stanowiła znikomy procent ogółu przysposobień i z tego względu nie była wyodrębniana.

Do 1982 roku liczba orzekanych rocznie przysposobień zagranicznych wahała się między 57 a 93. W 1983 roku liczba ta zdecydowanie wzrosła (166 orzeczeń), a następnie systematycznie wzrastała.

Istotny wpływ na wzrost liczby przysposobień zagranicznych w latach osiemdziesiątych miała decyzja podjęta w Ministerstwie Zdrowia i Opieki Społecznej.

W dniu 23 listopada 1982 r. (L.dz. 434-23/82) Ministerstwo Zdrowia i Opieki Społecznej opublikowało *"Zasady postępowania w sprawach przysposobienia małoletnich obywateli polskich, przebywających w Państwowych Domach Małego Dziecka i innych placówkach służby zdrowia, przez osoby zamieszkałe za granicą"*. Z pismem tym zapoznano ambasady i konsulaty PRL za granicą dołączając wykaz Specjalistycznych Zespołów Opieki Zdrowotnej nad Matką i Dzieckiem w kraju, z pominięciem Ośrodków Adopcyjno-Opiekuńczych⁴.

⁴ Pawłowska R. *Ośrodki Adopcyjno-Opiekuńcze a kompensacja sieroctwa społecznego*, Wydawnictwo Uniwer-

Warto zaznaczyć, iż do 1993 r. resort zdrowia prowadził Domy Małego Dziecka, dla dzieci do lat 3, dla których poszukiwał rodzin adopcyjnych poprzez własne struktury Komisje Adopcyjne przy Wojewódzkich Specjalistycznych Zespołach Opieki Zdrowotnej nad Matką i Dzieckiem. Ośrodki Adopcyjne TPD zajmowały się na ogół poszukiwaniem rodzin dla dzieci starszych. Do 1993 roku zakres kompetencji poszczególnych ośrodków zajmujących się adopcją i ramy ich wzajemnej współpracy nie były ustalone.

W 1991 roku liczba przysposobień zagranicznych osiągnęła najwyższy poziom - 523 orzeczeń, od 1992 roku zdecydowanie zmniejszyła się i w 1994 roku wyniosła już tylko 274 orzeczenia.

Udział procentowy przysposobień zagranicznych w ogóle przysposobień w latach dziewięćdziesiątych kształtował się następująco:

- 1990 - 13,9%
- 1991 - 15,6%
- 1992 - 15,9%
- 1993 - 14,4%
- 1994 - 10,5%.

Najwyższy udział procentowy przysposobień zagranicznych w ogóle przysposobień wystąpił w 1992 r., choć generalnie od tego roku odnotowuje się spadek liczby orzeczeń o adopcje zagraniczne.

Tak zdecydowany spadek liczby orzeczeń przysposobień zagranicznych wśród ogółu orzeczeń o przysposobieniu wynika z faktu, iż od czerwca 1992 r. zaczęła obowiązywać Uchwała Sądu Najwyższego obligująca sądy do stosowania zasady pierwszeństwa przysposobień krajowych, zaś od września 1993 r. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej w sprawie ośrodków adopcyjno-opiekuńczych, ograniczające liczbę podmiotów upoważnionych do pośrednictwa w przysposobieniach zagranicznych.

W latach dziewięćdziesiątych m.in. w wyniku przyjęcia nowych regulacji prawnych zwiększyła się liczba ośrodków adopcyjno-opiekuńczych prowadzonych przez Kuratoria Oświaty, zmniejszyła się liczba ośrodków prowadzonych przez TPD, powstały ośrodki prowadzone przez Kościół Katolicki i organizacje społeczne (inne niż TPD).

Według stanu na styczeń 1995 roku, na obszarze 49 województw działa 67 ośrodków adopcyjno - opiekuńczych, w tym:

- * 40 - prowadzonych przez Kuratoria Oświaty,
- * 20 - prowadzonych przez TPD,
- * 4 - prowadzone przez inne stowarzyszenia,
- * 3 - prowadzone przez Kościół Katolicki.

IV. Badania aktowe przysposobień zagranicznych

Do lat dziewięćdziesiątych adopcja zagraniczna nie stanowiła istotnego przedmiotu zainteresowania badań naukowych. Jak dotychczas badania pozwalające na ogólne oceny i wnioski odnośnie przysposobień polskich dzieci przez osoby zamieszkałe za granicą, przeprowadzone zostały w dwóch ośrodkach - w 1992 r. w Ministerstwie Sprawiedliwości⁵ i w 1993 r. w Instytucie Wymiaru Sprawiedliwości⁶.

Badania dotyczyły zatem okresu, w którym nie obowiązywały nowe regulacje prawne (ograniczające możliwość przysposobień polskich dzieci przez cudzoziemców) wprowadzone w związku z ratyfikowaniem Konwencji o Prawach Dziecka.

Relacja z badań Ministerstwa Sprawiedliwości

Badania Departamentu Sądów i Notariatu Ministerstwa Sprawiedliwości obejmowały analizę danych uzyskanych z ankiety rozesłanej do sądów oraz analizę informacji z wizytacji i pracy nadzorczej. Pytania dotyczyły wszystkich spraw o przysposobienia zagraniczne, które w 1991 r. rozpatrywały sądy.

W badaniach uzyskano informacje o 523 orzeczeniach, co stanowi 100% orzeczeń o adopcji zagranicznej wydanych przez sądy w 1991 roku.

Wśród dzieci przysposobionych przez obcokrajowców było:

- * w wieku od 0 - 1 roku życia - 198 dzieci⁷
- * w wieku od 1 - 2 lat - 91 dzieci,
- * w wieku od 2 - 5 lat - 150 dzieci,
- * w wieku powyżej 5 lat - 216 dzieci.

Łącznie, w 1991 roku wyjechało z Polski za granicę do nowych rodzin 655 dzieci, z których **67% nie ukończyło 5 roku życia, niemowlęta stanowiły aż 30,2%.**

W 494 (na 523) sprawach o przysposobienie wystąpiły małżeństwa, pozostałe sprawy stanowiły tzw. adopcje wewnątrzrodzinne, w tym w 22 sprawach małżonek przysposobił dziecko współmałżonka.

Zdecydowana większość dzieci adoptowana została przez rodziny mieszkające w krajach Europy Zachodniej (521), pozostałe (132) przez rodziny zamieszkałe w USA i Kanadzie, a nawet w Australii (2).

Miejsce zamieszkania oraz obywatelstwo przysposabiających osób, a także liczba przysposobionych dzieci przedstawia się następująco:

⁵ Zegadło R. Analiza działalności sądów w zakresie spraw o przysposobienie dzieci polskich przez osoby zamieszkałe za granicą. Ministerstwo Sprawiedliwości. Departament Sądów i Notariatu, Warszawa, sierpień 1992, maszynopis.

⁶ Holewńska-Lapinska E. Przysposobienie małoletniego obywatela polskiego przez osoby stale zamieszkałe za granicą. Raport z badań pilotażowych. Warszawa, czerwiec 1994.

⁷ Taki nierozłączny podział grup wiekowych podaje autor.

państwa stanowiące miejsce zamieszkania wnioskodawcy	obywatelstwo wnioskodawcy	liczba spraw	liczba adoptowa- nych dzieci
Australia	australijskie	2	2
Austria	austriackie, 1 polskie	2	2
Belgia	belgijskie	5	5
Dania	duńskie	4	5
Finlandia	fińskie	3	3
Francja	francuskie, 2 pol.-fran.	145	187
Grecja	greckie	2	2
Holandia	holenderskie	19	28
Kanada	kanadyjskie	22	27
Niemcy	niem., 1 holen., 7 pol.	26	26
Norwegia	norweskie	3	3
Szwajcaria	szwajc, 1 USA, 1 szwedz.	5	7
Szwecja	szwedzkie, 1 duńskie	113	141
USA	amerykańskie, 7 polskie	85	105
Wielka Brytania	brytyjskie	3	4
Włochy	włoskie	87	99

W momencie orzekania o przysposobieniu w przypadku 426 dzieci ich rodzice byli pozbawieni przez sąd władzy rodzicielskiej, w stosunku do 5 dzieci ich rodzicom nie przysługiwała władza rodzicielska (sieroty naturalne, matki małoletnie), w stosunku do 96 dzieci matki zrzekły się swych praw rodzicielskich wyrażając zgodę blankietową⁸ W wyniku zgody rodziców (lub jednego z nich) w sprawie o przysposobienie zostało adoptowanych 116 dzieci.

W nawiązaniu kontaktu między przysposabiającą rodziną a dzieckiem pośredniczyli:

- * w 82 sprawach - TPD,
- * w 74 sprawach - placówki podległe Ministerstwu Edukacji Narodowej,
- * w 160 sprawach - placówki podległe Ministerstwu Zdrowia i Opieki Społecznej,
- * w 30 sprawach - organizacja lub instytucja kościelna,
- * w 64 sprawach - inne,
- * w 113 sprawach - brak danych.

Czas trwania kontaktów między dzieckiem a przysposabiającymi przed wydaniem końcowego orzeczenia przedstawiał się następująco:

- * w ogóle nie było kontaktów - w przypadku 19 dzieci (3%),
- * do 1 miesiąca - w przypadku 257 dzieci (39,2%),
- * od 1 - do 2 miesięcy - w przypadku 85 dzieci (12,5%),
- * ponad 2 miesiące - w przypadku 201 dzieci (30,6%),
- * brak danych - w odniesieniu do 57 dzieci (8,7%)

Aż 55% dzieci adoptowanych przez cudzoziemców nie знаło swoich nowych ro-

⁸ Zgoda blankietowa oznacza, że rodzice mogą przed sądem opiekuńczym wyrazić zgodę na przysposobienie dziecka w przyszłości bez wskazania osoby przysposabiającego. Najogólniej można powiedzieć, że zgoda ta prowadzi do tego, że rodzice (matka) nie będą znali dalszego losu dziecka i tym samym wszelki ich kontakt z dzieckiem zostanie zerwany.

dziców dłużej niż 2 miesiące przed wydaniem końcowego orzeczenia.

Przeciętny czas trwania postępowania sądowego o przysposobienie kształtował się następująco:

* od 0 - do 2 miesięcy - w 392 sprawach (75%), w tym w 136 sprawach w Warszawie,

* od 2 - do 4 miesięcy - w 77 sprawach,

* powyżej 4 miesięcy - w 60 sprawach.

Wydaje się, iż zwłaszcza w przypadku adopcji zagranicznej - czas trwania postępowania do 2 miesięcy (który odnosił się do 75% spraw) nie pozwalała sądom na rzetelne sprawdzenie wiarygodności danych zawartych w przedłożonych dokumentach i zebranie pełnego materiału dowodowego. Należy przy tym zaznaczyć, iż stosunkowo częste pośrednictwo polskich adwokatów (w 47% ogółu spraw, w Warszawie w 81,6% spraw) powoduje, iż wnioskodawcy składają kompletną i dobrze przygotowaną od strony formalnej dokumentację.

Przysposobienia zagraniczne w większości przypadków (art. 22 § 1 prawa prywatnego międzynarodowego) powinny być orzekane zgodnie z prawem ojczystym przysposabiających, a według prawa polskiego tylko w tych przypadkach, gdy zawarta jest przez Polskę stosowna umowa międzypaństwowa (np. w przypadku obywateli Francji).

Sądy polskie zobowiązane są do dokonania wyboru właściwego prawa przy orzekaniu przysposobień zagranicznych. Uchybienia w tym względzie mają daleko idące konsekwencje, np. sądy zagraniczne mogą odmówić uznania orzeczenia sądu polskiego.

Zgodnie art. 1143 par. 1 kpc sądy mogą występować do Ministerstwa Sprawiedliwości o nadesłanie "tekstu prawa obcego oraz o wyjaśnienie obcej praktyki sądowej.

Instrukcja o obrocie prawnym z zagranicą w sprawach cywilnych i karnych (§ 91 ust. 2) obliguje sądy do złożenia wniosku do sądu lub właściwego organu obcego państwa o przeprowadzenie stosownego, zgodnego z miejscową praktyką wywiadu.

Na 523 sprawy zakończone orzeczeniem przysposobienia, sądy jedynie w 42 sprawach zwróciły się o wyjaśnienia do Ministerstwa Sprawiedliwości i tylko w 18 przypadkach do organów i instytucji państwa obcego.

Według opinii Ministerstwa Sprawiedliwości *"pominięcie wspomnianych czynności nie zawsze znajduje usprawiedliwienie w uzyskaniu stosownych informacji z innych źródeł... Badania poszczególnych akt sprawy wskazują bowiem na częste braki w tym zakresie"*⁹

Na ogólną liczbę 523 spraw, sądy powiadomiły prokuratury (obowiązek wynikający z § 91 ust. 4 Instrukcji o obrocie prawnym z zagranicą) o planowanej rozprawie adopcyjnej w 470 przypadkach.

Prokurator zajął stanowisko tylko w 196 przypadkach, co stanowi 37,4% ogółu spraw. Fakt ten wydaje się niepokojący z tego względu, iż prokurator z urzędu zobowiązany jest do sprawowania kontroli nad prawidłowym przebiegiem procesu, a więc niejako do reprezentowania interesu przysposobianego dziecka.

⁹ Zegadło R. op.cit. str. 18.

Wspominana wyżej Instrukcja (§ 93) zobowiązuje ponadto sądy do uzyskania informacji o sytuacji prawnej dziecka po jego wyjeździe za granicę (tzn. sprawdzenie czy miejscowe władze uznały orzeczenie polskiego sądu).

Na 523 wydane orzeczenia sądy zwróciły się do polskich urzędów konsularnych w 372 przypadkach.

Być może część sądów nie wystąpiła o taką informację ze względu na nieuprawomocnienie się orzeczenia, ale można również domniemywać, i jest to bardziej prawdopodobne, że nie zastosowała się do obowiązującej Instrukcji.

Konkluzje:

- * 15,5% ogółu przysposobień w 1991 r. stanowiły adopcje zagraniczne,
- * 30,2% dzieci adoptowanych za granicę stanowiły niemowlęta,
- * 67,5% dzieci adoptowanych za granicę nie ukończyło 5 roku życia,
- * 55% dzieci przed wydaniem końcowego orzeczenia o adopcji znało swoich nowych rodziców nie dłużej, niż 2 miesiące,
- * w 37,4% orzeczeń o adopcji zagranicznej ich zasadność została sprawdzona przez prokuratora,
- * 75,5% postępowań trwało nie dłużej niż 2 miesiące,
- * 21,6% ogółu orzeczeń stanowiły sprawy, w których - w badaniu - nie ujawniono, kto pośredniczył w nawiązaniu kontaktu między dzieckiem a przysposabiającymi.

Zalecenia Ministerstwa Sprawiedliwości po stwierdzeniu uchybień i nieprawidłowości w pracy sądów przy orzekaniu przysposobień zagranicznych.

1. Bezwzględna konieczność dokonywania przez sądy ustaleń, co do niemożności przysposobienia dziecka przez rodzinę krajową.
2. Staranniejsza ocena materiału dowodowego, a w szczególności dokumentów składanych przez strony.
3. Prawidłowe stosowanie prawa obcego, wówczas, gdy przepisy tego prawa stanowią podstawę prawną orzekania.
4. Reagowanie na dostrzeżone nieprawidłowości w sferze inicjowania przysposobień.
5. Przestrzeganie wymagań zawartych w Instrukcji o obrocie prawnym z zagranicą.
6. Rozstrzyganie o kontaktach z dzieckiem i osobistej pieczy nad dzieckiem na czas trwania postępowania w sprawie¹⁰.

Relacja z badań pilotażowych Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości

Badaniami objęto 40 losowo wybranych spraw o przysposobienie zagraniczne - rozpoznanych w 1992 roku przez sądy w okręgach wojewódzkich (po 5 spraw z każdego okręgu) - w Gdańsku, Katowicach, Krakowie, Lublinie, Poznaniu, Rzeszowie, Warszawie i Wrocławiu.

¹⁰ Zegadło R. op. cit. str. 25

1. Wnioskodawcy

- * 14 spraw - obywatele Francji,
- * 4 sprawy - obywatele Niemiec,
- * 4 sprawy - obywatele Szwecji,
- * 4 sprawy - obywatele USA,
- * 3 sprawy - obywatele Włoch,
- * 3 sprawy - obywatele Szwajcarii,
- * 2 sprawy - obywatele Danii,
- * 2 sprawy - obywatele Holandii,
- * 1 sprawa - obywatele Anglii,
- * 1 sprawa - obywatele Belgii,
- * 1 sprawa - obywatele Kanady,
- * 1 sprawa - obywatele Luksemburga.

Blisko 100% wnioskodawców stanowili małżonkowie niespokrewnieni z dzieckiem (tylko w jednym przypadku przysposobienie było wewnątrzrodzinne). 87% małżeństw było bezdzietnych. Bezdzietność wnioskodawców była motywem wniosku o przysposobienie w 80% spraw.

2. Przysposobione dzieci

* W zbadanych sprawach wnoszono o przysposobienie 57 dzieci, w tym 29 dziewczynek i 28 chłopców. Sąd w 37 sprawach orzekł przysposobienie 53 dzieci, w 2 sprawach wnioski oddalił, w 1 umorzono postępowanie.

Wśród przysposobionych dzieci:

- 17 dzieci - nie przekroczyło 1 roku życia¹¹,
- 11 dzieci - było w wieku od 1 roku do 3 lat życia,
- 11 dzieci - było w wieku od 3 do 5 lat,
- 3 dzieci - było w wieku od 5 do 7 lat,
- 7 dzieci - było w wieku od 7 do 10 lat,
- 4 dzieci - było w wieku powyżej 10 lat.

80% przysposobionych dzieci nie ukończyło 7 lat życia, w tym 35% dzieci nie liczyło więcej niż 1 rok życia.

Stan zdrowia przysposobionych dzieci przedstawiał się następująco:

- 25 dzieci - było w pełni zdrowych, ich rozwój nie odbiegał od normy,
- 12 dzieci - wykazywało lekkie odchylenia od normy, oceniane jako skutek wychowania w placówce opiekuńczej,
- 3 dzieci - było dobrze rozwiniętych, ale ze względu na chorobę wymagały leczenia,
- 5 dzieci - było znacznie opóźnionych w rozwoju,
- 5 dzieci - było dotkniętych widocznym kalectwem lub poważną chorobą.

3. Oceny ogólne

- 70% osób zamieszkujących za granicą, ubiegających się o przysposobienie dziecka w Polsce nie mogła wykazać nawet odległego pochodzenia z Polski.

¹¹ Taki nierozłączny podział grup wiekowych podaje autor.

- Głównym motywem ubiegania się o przysposobienie polskiego dziecka była względna łatwość pozytywnego zakończenia starań,

- W 15% spraw wnioskodawcy ubiegali się o wskazanie dziecka za pośrednictwem licencjonowanej w ich państwie agencji adopcyjnej współpracującej z odpowiednią organizacją w Polsce.

W 12,5% wnioskodawcy bezpośrednio w Polsce zwrócili się o pomoc do Ośrodków Adopcyjno-Opiekuńczych i Specjalistycznych Zespołów Opieki Zdrowotnej nad Matką i Dzieckiem.

Wyniki badania pozwoliły na ocenę dwóch zasadniczych kwestii związanych z postępowaniem sądów w sprawach o przysposobienie zagraniczne:

- Czy stosowały zasadę pierwszeństwa orzekania przysposobienia przez rodziny polskie, zamieszkałe w kraju?

- Czy postępowały prawidłowo w sprawach o "adopcję zagraniczną"?

Zasada pierwszeństwa przysposobienia w kraju nie była stosowana w wystarczającym stopniu: "sądy bądź nie prowadziły wcale postępowania zmierzającego do wyjaśnienia czy możliwa jest adopcja w kraju, np. przez zapytania skierowane do znanych sądowi, działających na danym terenie organizacji zajmujących się organizowaniem pieczy zastępczej dla dzieci, bądź czyniły to w sposób formalny, uniemożliwiający *de facto* wyjaśnienie"¹².

W blisko 50% spraw sąd w ogóle nie interesował się potencjalną możliwością przysposobienia dziecka w Polsce.

Stwierdzono szereg nieprawidłowości postępowania sądów w zbadanych sprawach, ale za najbardziej rażące i zagrażające dla dobra dziecka uznano niezastosowanie lub nieprawidłowe zastosowanie prawa obcego przy orzekaniu.

Inne odnotowane nieprawidłowości są następujące:

- sądy z reguły nie badały faktycznej sytuacji dziecka (rzeczywisty stan zdrowia, stopień rozwoju, sytuacja osobista i rodzinna dziecka),

- informacje znajdujące się w aktach sprawy na temat przyczyn, które spowodowały podjęcie przez rodziców decyzji o wyrażeniu zgody na przysposobienie były bardzo ograniczone,

- informacje o wnioskodawcach nie były w zasadzie weryfikowane przez sąd,

- udział prokuratora w sprawie na ogół ograniczał się tylko do obecności na rozprawie,

- sądy w zbyt małym zakresie korzystały z pomocy polskich placówek konsularnych w czasie trwania procesu (weryfikacja informacji) i po jego zakończeniu (ustalenie faktycznie i prawnej sytuacji dziecka).

Porównanie wyników badań Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości z wynikami badań Ministerstwa Sprawiedliwości, pozwala na stwierdzenie, że w zasadniczych kwestiach są one zgodne. W obydwu przypadkach odnotowano występowanie braku wystarczającej kontroli nad pośrednictwem adopcyjnym oraz uchybienia i zaniedbania

¹² Holewińska-Lapińska E. op.cit. str. 19.

sądów orzekających o przysposobieniach zagranicznych.

Trzeba jednak zaznaczyć, iż badania te odnosiły się do lat 1991 i 1992, a więc okresu, kiedy jeszcze nie obowiązywały nowe regulacje prawne dotyczące przysposobień zagranicznych (Uchwała Sądu Najwyższego, Rozporządzenie Ministra Edukacji w sprawie ośrodków adopcyjno-opiekuńczych).

Oczywiście fakt ten nie usprawiedliwia szeregu uchybień sądownictwa wynikających z nie stosowania Instrukcji o obrocie prawnym z zagranicą.

V. Podsumowanie:

1. Przysposobienie polskich dzieci przez osoby zamieszkałe za granicą, to problem, który zaistniał w szerszym wymiarze w połowie lat osiemdziesiątych.

Pierwsze przysposobienia zagraniczne odnotowano w statystyce Ministerstwa Sprawiedliwości w 1974 r. Liczba przysposobień zagranicznych zaczęła systematycznie wzrastać od 1983 r. W 1991 r. osiągnęła najwyższy poziom - 523 orzeczeń. W 1994 r. w wyniku wprowadzenia zmian w zakresie regulacji prawnych liczba ta spadła do 274 orzeczeń.

2. Przysposobienie zagraniczne od chwili ratyfikowania Konwencji o Prawach Dziecka tj. od 1991 r. podlega procesowi zmian w zakresie regulacji prawnych do dotyczących tej instytucji:

* 1992 r. - Uchwała Sądu Najwyższego uznająca dopuszczalność przysposobienia polskiego dziecka związanego z przeniesieniem do innego kraju, tylko wtedy, gdy nie ma możliwości umieszczenia go w rodzinie w Polsce.

* 1993 r. - Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej w sprawie ośrodków adopcyjno-opiekuńczych, które poprzez jasne określenie podmiotów uprawnionych do przygotowania adopcji zagranicznych pozwoliło na uporządkowanie spraw związanych z przysposobieniem zagranicznym:

- jedyną instytucją upoważnioną do kwalifikowania polskich dzieci do przysposobień zagranicznych jest Publiczny Ośrodek Adopcyjno-Opiekuńczy, Warszawa ul. Nowogrodzka 75.

W strukturze organizacyjnej tego ośrodka działa Centralny Bank Danych o dzieciach, dla których nie znaleziono polskich rodziców oraz Komisja Kwalifikacyjna ds. Adopcji Zagranicznych.

- Krajowy Ośrodek Adopcyjno-Opiekuńczy przy ZG TPD, Warszawa ul. Jasna 26 upoważniony jest do poszukiwania i kwalifikowania rodzin zagranicznych ubiegających się o przysposobienie polskiego dziecka.

* 1994 r. - 1995 r. - W Sejmie II kadencji trwają prace Podkomisji ds. projektu ustawy o zmianie ustawy Kodeks rodzinny i opiekuńczy - dział "Przysposobienie".

- W Senacie - Komisja Nauki i Edukacji Narodowej rozpoczęła prace nad projektem nowelizacji kilku ustaw, które regulują status dziecka, w tym również zmian K.r. i o. w dziale "Przysposobienie".

3. Badania Ministerstwa Sprawiedliwości i Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości odnośnie przysposobień zagranicznych wykazały, iż sądy wydające orzeczenia w sprawach o adopcje zagraniczne w latach 1991 i 1992, popełniły szereg zaniedbań i

nieprawidłowości.

Szczególnie rażące błędy to:

- * niedokonywanie przez sądy ustaleń co do możliwości przysposobienia dziecka przez rodzinę polską,
- * niestaranna ocena materiału dowodowego, a w szczególności dokumentów składanych przez strony,
- * nieprawidłowe stosowanie prawa obcego,
- * nieprzestrzeganie wymagań zawartych w Instrukcji o obrocie prawnym z zagranicą.

Materiały źródłowe:

1. Holewińska-Łapińska E., *Przysposobienie małoletniego obywatela polskiego przez osoby stale zamieszkałe za granicą. Raport z badań pilotażowych*. Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, Warszawa czerwiec, 1994.
2. Dokumenty Krajowego Publicznego Ośrodka Adopcyjno-Opiekuńczego w Warszawie, ul. Nowogrodzka 75.
3. J. Ignatowicz, K. Piasecki, J. Pietrzykowski, J. Winiarz, *Kodeks rodzinny i opiekuńczy z komentarzem*, Warszawa 1990.
4. Pawłowska R., *Ośrodki Adopcyjno-Opiekuńcze a kompensacja sieroctwa społecznego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 1993.
5. Safjan M. (red.), *Standardy Prawne Rady Europy. Teksty i komentarze. Tom I. Prawo rodzinne*, Warszawa 1994.
6. Szepietowska B. *Problem podstawy prawnej określającej kompetencje podmiotów, które uczestniczą w postępowaniu preadopcyjnym oraz odniesienie się do instytucji zgody imiennej rodziców jako przesłanki skuteczności przysposobienia*, maszynopis, Warszawa 1995.
7. Zegadło R., *Analiza sądów w zakresie spraw o przysposobienie dzieci polskich przez osoby zamieszkałe za granicą*, Ministerstwo Sprawiedliwości Departament Sądów i Notariatu, Warszawa, sierpień 1992, maszynopis.
8. Zieliński A. *Nowa konwencja haska w sprawie przysposobienia międzynarodowego*, Państwo i Prawo, zeszyt nr 9 z 1993.